

Posudok na dizertačnú prácu Mgr. Pavly Dobešovej
Multimédia na hodinách literárnej výchovy na 2. stupni ZŠ

Mgr. Pavla Dobešová vypracovala obsahom i rozsahom hodnotnú a užitočnú dizertačnú prácu zameranú na využívanie multimédií v nižšom sekundárnom vzdelávaní s osobitným zameraním na literárnu zložku predmetu český jazyk a literatúra. Téma dizertačnej práce reflektuje aktuálne edukačné trendy a hlavne potreby rozvíjania osobnosti žiaka a jeho prípravy na život v znalostnej spoločnosti. V škole sa dnes už jednoducho nedá ignorovať úroveň informačnej či digitálnej gramotnosti detí a takisto nároky, ktoré ich v tomto smere čakajú v ďalšom učebnom a pracovnom procese, ale aj v každodennom živote.

V teoretickej časti práce dizertantka fundovane, prehľadne a presvedčivo analyzuje podstatné vedecké pojmy a súvislosti problematiky edukačnej aplikácie multimédií, osobitne v procese školskej literárnej komunikácie. Vychádza pritom z relevantných bibliografických zdrojov českej i zahraničnej proveniencie. Autorka zdôrazňuje dôležitú úlohu multimédií pri percepcii literárneho diela, ako aj ich motivačnú a aktivizačnú úlohu a dôležitý vplyv na efektivitu procesu učenia sa. Zároveň však konštatuje nedostatok literárnych multimediálnych programov v súčasnej školskej praxi. V rámci teoretických súvislostí dizertantka správne vyzdvihuje podpornú úlohu multimédií pri žiadanej integrácii literárnej výchovy s jazykovo-komunikačnou zložkou predmetu, pri integrácii s ostatnými vyučovacími predmetmi i v rámci edukačnej integrácie na nadpredmetovej úrovni.

K teoretickej časti práce mám niekoľko menších pripomienok: 1. V bibliografii chýbajú novšie významné literárnodidaktické práce L. Lederbuchovej (Dítě a kniha, 2004; Literatura ve škole, 2010). 2. V priezvisku citovanej autorky I. Gejgušovej sa objavuje chyba („Gejdušová“). 3. V schéme literárnovýchovného systému (s. 33) navrhujem viac zvýrazniť receptívno-zážitkovú oblasť, teda chápanie umeleckého textu viac ako zdroja estetického zážitku než ako učiva.

Empirická časť dizertačnej práce prináša výsledky skúmania deskriptívneho a relačného typu výskumného problému súvisiaceho s výskumnými cieľmi v troch navzájom prepojených tematických okruhoch: 1. Zisťovanie aktuálneho stavu v používaní multimédií v literárnej výchove na 2. stupni ZŠ, a to z hľadiska hardvérového a softvérového vybavenia školy, z hľadiska časového priestoru, ale aj predpokladov, kompetencií a postojov učiteľov k využívaniu multimédií na hodinách literárnej výchovy. 2. Zisťovanie informovanosti učiteľov o možnostiach ďalšieho vzdelávania v oblasti informačno-komunikačných

technológií, ich postojov k ďalšiemu vzdelávaniu a zisťovanie súvislostí medzi stanovenými výskumnými premennými. 3. Zisťovanie názorov učiteľov českého jazyka a literatúry na optimálne využitie multimédií na hodinách literárnej výchovy.

V projekte výskumu autorka prehľadným a precíznym spôsobom predstavuje použitú výskumnú metodológiu a jej jednotlivé parametre. Výskumná procedúra v rámci pilotáže, predvýskumu a vlastného výskumu a jej výsledky sú, adekvátne kvantitatívnej metodologickej paradigme, exaktne analyzované s využitím štatistických procedúr. Pomocou výskumnej metódy neštandardizovaného dotazníka a pomocou Q-metodológie dizertantka dospela k mnohým významným zisteniam. Výsledky výskumu napríklad poukázali na vzťah medzi vzdelávaním učiteľa v edukačnom využívaní informačno-komunikačných technológií všeobecne i špecificky v predmete český jazyk a literatúra a medzi ich skutočným využívaním na hodinách literárnej výchovy. Výskum teda potvrdil nevyhnutnosť ďalšieho vzdelávania učiteľa v danej oblasti a zvlášť potrebu predmetovo špecializovaných školení.

Zisťovanie názorov učiteľov na optimálne využívanie multimédií na hodinách literárnej výchovy prostredníctvom Q-metodológie okrem zaujímavých zistení poukázalo na paradox medzi deklarováním názoru o chápaní médií ako potrebnej súčasti hodín literárnej výchovy (97% odpovedí v položke dotazníka, s. 225) a tým, že medzi 10 najdôležitejšími Q-typmi sa nenachádzal ani jeden z hodnotiacej oblasti literárna výchova (s. 213, s. 220). Dôvodom tohto rozporu môže byť jednak limitovaná výpovedná hodnota dotazníka ako výskumnej metódy a jednak to, že učitelia chápu miesto multimédií na vyučovaní viac vo vzťahu k edukačnému procesu a menej vo vzťahu k obsahu edukácie.

Výsledky výskumu P. Dobešovej otvárajú celý rad ďalších výskumných otázok, ktoré autorka prehľadne uvádza v závere práce. V tejto súvislosti by som sa rada dizertantky opýtala na jej názor na riešenie niektorých zistených problémov súvisiacich s aplikáciou multimédií na hodinách literárnej výchovy, napr. na časové i obsahové možnosti, ktoré poskytujú školské vzdelávacie programy, alebo na návrh riešenia pri organizovaní špecializovaných školení učiteľov.

Posudzovanú dizertačnú prácu celkovo hodnotím ako veľmi prínosnú jednak z hľadiska dosiahnutých výskumných zistení, ale aj z hľadiska jej širšej informačnej hodnoty pri utváraní objektívneho obrazu o stave a súvislostiach využívania multimédií na hodinách českého jazyka a literatúry. Pridanou hodnotou dizertačnej práce je napríklad aj precízny prehľad portálov a webových stránok v prílohovej časti práce, ktorý je využiteľný pri príprave učiteľa na hodiny literárnej výchovy a takisto na samotných hodinách.

Dizertačnú prácu Mgr. Pavly Dobešovej odporúčam prijať na obhajobu a hodnotím ju
známkou A – výborne.

Prešov 7. 5. 2012

doc. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc.

Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Pavly Dobešové

Multimédia v hodinách literární výchovy na 2. stupni ZŠ

Úvod

Předložený a značně rozsáhlý spis má jasně uspořádanou strukturu, prezentuje zvolenou zkoumanou problematiku v jasných konturách. Celkové pojetí práce vypovídá o dobré teoretické erudici autorky, schopnosti samostatné vědecké práce i zobecnování zjištěných skutečností a vyvození závěrů pro praxi. Na práci je patrné nadšení pro uchopení a zpracování tématu, s dodržením etiky vědecké práce.

Teoretická část zevrubně a komplexně pojednává o dvou klíčových oblastech - multimédiích a literární výchově a obojí uvádí do kontextu se zřeteli pedagogickými (učitel, žák), a didaktickými (organizační formy, metody, zásady, materiální didaktické prostředky, kurikulum, RVP). V závěru teoretické části je uveden přehled multimediální materiální základny pro učitele literární výchovy (s. 58 - 64).

Empirická část organicky vychází z teoretické části a je členěna na tři výzkumné oblasti:

- současný stav využívání multimédií ve výuce literární výchovy,
- další vzdělávání učitelů českého jazyka v oblasti využívání těchto multimédií,
- názory učitelů českého jazyka na optimální využití multimédií při výuce literární výchovy.

Použité metody (od analýzy dosavadních poznatků v dané oblasti, přes výzkumné metody – nestandardizovaný dotazník a Q-metodologie) jsou vhodně zvoleny a korektně realizovány. V analýze stavu zkoumané problematiky autorka využívá kromě analýzy a komparace literatury i metody komentovaného výzkumu, kde se opírá o výsledky nejnovějších našich i zahraničních výzkumných šetření (s. 13-21). Zde se potvrzuje oprávněnost a aktuálnost jejího výzkumného záměru. S obecnou shodou citovaných autorských názorů na prospěšnost využívání multimédií ve výuce kontrastuje zjištění CSI (s. 19) o minimální míře jejich využívání. *Použití statistických metod umožňuje vyvodit relevantní závěry.*

Výzkum je založen jak na deskriptivních postupech, tak na řešení relačních problémů, předchází mu pilotáž a předvýzkum. Druhý výzkumný okruh obsahuje hypotézy a jejich testování. Metodologická vybavenost autorky je dostatečná, možnosti metod jsou využity. Metody zvolené v jednotlivých částech výzkumu jsou adekvátní.

Hlavní cíl práce je formulován přesně, je rozčleněn do tří rovin vystihujících výzkumné pole. Každá rovina výzkumu obsahuje přesně definované teoretické i empirické cíle (s. 22-25). Jednotlivé cíle, včetně hlavního cíle byly dosaženy, poskytují zřetelný obraz o zkoumané problematice.

Výsledky disertační práce vyplývající z výzkumu jsou bohaté a jednoznačné (i když mnohdy očekávatelné), navazují na analytická zjištění z teoretické části, kterou tím obohacují a rozvíjejí.

Formální úprava je po stránce vlastní prezentace textu i grafického vzhledu velmi dobrá, jazyková úroveň práce se blíží dokonalosti.

V závěru uvedená publikační činnost autorky dokumentuje orientaci trvalého odborného zájmu o danou problematiku.

Velmi rozsáhlý seznam použité literatury obsahuje cca 238 titulů (38 internetových), přes šedesát titulů anglických, dále v menší míře literaturu a prameny slovenské a polské.

Otázky, připomínky, náměty

- „Respektování didaktických zásad při tvorbě výukových programů“ (s. 79-82) – jaká je úroveň autorce známých programů z hlediska dodržování těchto zásad?
- Na s. 95 autorka kritizuje „nepropracovanost předmětu“ s tím, že podrobněji je o to pojednáno v kap. 4 – myslí tím Cenka, Hausenblase?, je to nepropracovanost nebo vliv individuality učitele (jak soudí Šidlová – s. 50 nebo Chrzowská?
- Čím je možno zdůvodnit, že na ZŠ se interaktivní tabule nejvíce používá v přírodopisu a v ČJ (což je vlastně pochopitelné), ale na SŠ v angličtině?
- Jaký může být důvod řešení organizačních záležitostí na úkor hodin v literární výchově zrovna v těchto hodinách - viz „množství času věnovaného literární výchově při výuce literární výchovy“? (na s. 175). Netýká se to všech předmětů obecně?
- s. 225 - 68 % učitelů preferuje v literární výchově „výuku podporovanou počítačem“, 27 % podporovanou i řízenou a 5 % pouze řízenou. Jak je to možno interpretovat?
- Užití Q-metodologie (kap. 12.3, s. 213-223) je kvalifikované, Q-typy popsány a výsledky vyhodnoceny, bylo by zajímavé více se o způsobu tvorby Q-typů dozvědět již ve fázi pilotáže.
- Pasáž o somatickém vývoji (v kap. 8) zbytečně zvětšuje rozsah práce, stejně jako kapitola 9.1 (ilustrativní, mohla být v příloze).
- Přínosná je pro učitele příloha č. 2 – výběr internetových portálů, je možno zveřejnit, poskytnout uživatelům?
- Učitelé deklarují pozitivní vztah k ICT a chtějí se dále vzdělávat – ale čekala autorka něco jiného?
- s. 80 - zásady pro multimediální výuku a tvorbu mediálních programů uvedené na s. 80 v angličtině (dosud v české literatuře nepřeložené) – opravdu nenašla autorka v literatuře zmínky o tomtéž? Co navrhuje? Je možno tyto zásady implementovat do teorie?
- Co očekáváte od dalšího (kvalitativního a kvantitativního) zkoumání dané problematiky, které navrhuje v možnostech pokračování Vaší práce a jek si představujete jeho realizaci?

Zhodnocení významu disertace pro obor

Vezmeme-li v úvahu metodickou a metodologickou potřebu zpracovat téma propojení školní výuky s možnostmi ICT (a tím její zkvalitnění a obohacení) a na druhé straně zvážíme kvalitu obou částí práce, relevantnost výsledků a jejich význam, nelze pochybovat o přínosu práce pro pedagogickou teorii i praxi. Moderní multimediální prostředky, jejich didakticky opodstatněné a kvalitní užívání při výuce humanitních předmětů, stejně jako příprava učitelů pro zvládnutí nutných kompetencí představují trvalý a kontinuálně proměnlivý problém pedagogické teorie i praxe.

Domnívám se, že autorka ve své disertační práci prokázala schopnost samostatné vědecké práce v dostatečné míře.

Proto navrhuji disertační práci Mgr. Pavly Dobešové k obhajobě. V případě úspěšné obhajoby disertační práce dále navrhuji, aby byla jí byla udělena vědecko- akademická hodnost „philosophiae doctor“ (Ph.D.) ve vědním oboru pedagogika.

Olomouc 2.4.2012

Doc. PhDr. Líbuše Podlahová, Dr.
oponentka disertační práce